

RAMON ERRA

FAR WEST GITANO

PREMI DE NOVEL·LA MARIAN VAYREDA 2014

Empúries

narrativa

Ramon Erra

Far West gitano

Premi Marian Vayreda 2014

Editorial Empúries
Barcelona

© Ramon Erra, 2015

Aquesta obra ha estat guardonada als premis Ciutat d'Olot amb el XLVIII Premi Marian Vayreda 2014, atorgat per la Diputació de Girona i l'Institut de Cultura de l'Ajuntament d'Olot.

El jurat estava format per Mita Casacuberta, Josep M. Fonalleras, Josep Lluch, Carles Batlle i Marta Ramoneda

Primera edició: febrer del 2015

La citació de Puixkin de la p. 13 correspon a l'obra

Els zíngars. Traducció de Jaume Creus.

Barcelona: Edicions La Guineu, 2005.

El «garrotín» de la p. 181 és una versió lliure de l'*Antologia de Spoon River*, d'Edgar Lee Masters.

Traducció de Jaume Bosquet i Miquel Àngel Llauger.

Girona: Llibres del Segle, 2012.

© d'aquesta edició: Grup Editorial 62, s.l.u.,

Editorial Empúries

info@grup62.com

www.editorialempanies.cat

Fotocomposició: Víctor Igual

Impressió: Limpergraf

DIPÒSIT LEGAL: B. 700-2015

ISBN: 978-84-9787-991-0

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra requereix l'autorització escrita de l'editor; la llei preveu sancions per als infractors.

Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment de l'obra, podeu sol·licitar permís al Centro Español de Derechos Reprográficos, a través del portal www.conlicencia.com

o bé trucant als telèfons 91 702 19 70 / 93 272 04 47.

Tots els drets reservats.

El Ramonet feia que no, que no i que no, cada vegada que algú li deia sou uns paràsits. No, no ho som. Saben que si es queden quiets s'extingiran, aquesta mena de gent, deien els uns. No, no ens quedarem quiets, feia el Ramonet, orgullós de la seva raça. Amb l'arribada de les primeres flors, els brots tendres i els cops de les sangs, el Ramonet patia dues fortes sacsejades: ganes d'arrambar la Celos, la seva Celos que tenia les pestanyes llargues, una piga petita al coll i unes anques tirant a gòtiques. I l'altra cosa li venia de dins, de la memòria d'un poble molt vell, amb deliris de grandesa; les ganes d'agafar una ruta llarga i temptar el destí.

Avui dia són ben pocs. Sí que les primaveres hi havia sempre algú que gemegava mirant els núvols que corrien lleugers per damunt la plaça del Mercat i deia, qui els pogués seguir! Però ja feia cents d'anys que s'havia abolit, entre la gent de la Barriada, això d'empaitar núvols. La gent de la Barria-

da, la gent de la Barriada. I ell, d'on era ell? Perquè hi havia anat a parar, a la Vila de les pedres rogenques, no hi havia nascut, ell venia de les muntanyes i les valls de cap el Llemosí, l'Alvèrnia, el Massís Central gloriós.

—Ets un coi de manouche...

Dues branques del mateix tronc, dos braços del mateix cos, dos dits de la mateixa mà. La gent fila prim, ja se sap, sobretot quan es parla de procedència i sang. Això només vol dir que el Ramonet, el Ram, no era ben bé com la majoria de gent del seu voltant, allà als carrers bruts i malenquitranats de la Barriada, que al mateix temps tampoc eren ben bé com la resta de persones de la Vila dels campanars rojos, i no diguem del país, l'orgullós país de l'aigua amb gas. Ni de dalt a baix de tota l'Europa dels gitanos blancs. Quan s'enyorava de la branca manouche vertadera, agafava el nokia i trucava a la seva germana de Nimes, la Tati, que es blegava per contestar al telèfon com la ballarina que hauria volgut ser.

La Tatiana, la Tati de Nimes, era negra de pell que semblava negra africana. Els llavis els tenia prims i se'ls pintava d'un porpra o d'un rosa i les arracades, si en portava, eren de perla grisa o de rosa feta amb corall. Plana, pel que fa a la pitrera, dues prunetes. Caminava de pressa, una fura, una soltera inquieta que encara fotia goig. Vivia en un pis de dona independent i moderna, un pis petit i

vell i alt, però ple de petúnies i dàlies i clavellines. El seu balcó, deien, era famós a la part antiga de Nimes. Feia confecció de davantals, artesanía amb petxines, timbrava taps de suro per un celler petit, s'ho guanya per ella, deien, i no ha de donar explicacions. Una *single*, digueu-li ruca, però no hi havia home que la governés. Ara, arribat el cas els deixava anar bastant enllà, sembla, deien els uns, i uns altres hi posarien la mà al foc. Però quan el seu germanet la va trucar des del cor baladrer de la Barriada, ella es va blegar i va fer com cada any: va perdre el control i va notar les batzegades d'un batcor.

—Et puc pas dir que no, Ram. Dius que no hi ha dia de tornada? Ai! Acabo aquests cendrers de petxina, només me'n queden quaranta, agafo quatre coses, les espadnyes, el paraigua, les ulleres de sol i vinc. I tant que vinc. Portaré el test de les clavellines blanques, les altres tant se me'n dóna, però les blanques sí que les vull portar perquè no tinc ganes de trobar-les mortes, el dia que tornem. Acabo els quaranta cendrers, els presento on els he de presentar, els cobro i vinc. Però, Ram, digue'm que hi haurà algú esperant-me a la baixada de l'autobús!

El dia que tornem, el dia que tornem... Santes maries, però quines defenses tan senzilletes! Pensava el Ram, mentre feia tractes a la plaça del Mercat, aquell dissabte que, segons tothom, es va ben

equivocar: es venia la parada d'hules, tota aquella mà de cobertures de taula bigarrades fetes a la Xina, al Brauli de la parada del costat.

—Tauló, cavallets, vela, cadira, calaix, caixa de cabals, paper d'embalar, cordill, cel·lofana, etiquetes de felicitats i més de cent mostres d'hule de dos metres per un i mig, tot plegat per tres mil euros i t'hi regalo la furgoneta, que ja sé que està molt atrotinada.

—Posa dos mil, Ram, i tapa que és ple, que deia el pare, déu sigui generós amb ell!

Per allà lluny se sentia una veu que cridava, au va, nenes, ho robo de nit, ho venc de dia! Dos euros, dos-eu-ros, només per tu, Maria, Maria. La parada del Brauli era un negoci de bastanta envergadura, per això els ho va oferir primer a ells, perquè sabia que ho podien pagar al comptat. Tenien de tot, tenien paraigües de la ferrari, conjunts de maletes i necesser de plata fina, falsificats, estores marró que deien Welcome, Holá, Soyez les bienvenus, cobrellits amb tulipes negres i tulipes verdes, i també miralls amb mànec llarg. Tenien, diuen, igualment, bastanta informació sobre la vida de tots els paradistes. Només els faltava allargar uns quants metres més el taulell, empalmant una parada amb l'altra, i afegir-hi aquells hules que es podien comprar a metres, aquells hules amb taronges i llimones, síndries i melons, molinets de cafè i morters, pans i peixos, roses i margarides; com

més taullell, més informadors! El panxut venedor Brauli va dir al Ramonet, Ram de naixement, Ram entre els paradistes, que ara mateix anava al Credit Agricole, que no oferís la parada a ningú més, que dos mil era un mal preu però com que eren amics, o no eren amics? Doncs que l'esperés, que al cap de vint minuts el tindria allà amb els quartos. I així va anar la cosa. Diuen que va trigar un quart d'hora i allà el tenia, amb un sobre gruixut, tot en bitllets de cent euros, uns diners que van tenir un final força tèrbol, si hem de fer cas a la majoria de les versions que han corregut. El Ramonet li va fer un petó al front i li va donar les claus de la furgoneta, una vanette blava amb les tapisseries rebentades i la planxa plena de rovell (amb uns forats que deixaven veure el quitrà com desfilava sota els peus). Llavors es va ficar, amb aire solemne, el sobre dels calés a la butxaca i que sigui el que déu ens tingui preparat.

Quan va arribar a casa, la Celos es pentinava i va deixar anar el raspall, que li va caure damunt la sandàlia, una sandàlia daurada, després va separar les cames, va arquejar aquelles anques gòtiques, i se li va obrir el pareo que duia per faldilla. Es va estirar els cabells i se li va posar a fer-ne un drama, de tot allò:

—I de què viurem ara? Vendre, vendre, calia pas vendre... si volies anar de vacances ho podies haver llogat, deixat en préstec. Altres anys ja ho hem fet

aixís. I després tornem i ha pas passat res irreversible. I la vanette, la vanette ja no és nostra? I com hi anirem allà on vols anar? Ja m'explicaràs, temptar d'aquesta manera la sort...

La roda. Era la maleïda roda. El Ramonet no parlava d'unes vacances, el Ramonet pensava en la ruta llarga. Cada any igual: una febrada i volia anar lluny, qui sap si només anar, però al final tot s'acabava en una coseta d'estiu molt controlada. I en deien vacances. Aquest cop, però, tenia un tema, una preocupació, un més a més. Ho havia anat planificant des que la Mariüla, la nineta dels seus ulls, li havia dit, pare, t'he d'explicar una cosa que sé que em mataràs, ui. Ho havia acabat de decidir provant de fer la migdiada després del mercat de Millars, aquella joia de poble del Riberal: ell anava tirant pedres a l'aigua i l'aigua feia anells i no li venia la son perquè tenia una preocupació. I aquesta mena de coses, pensava, s'han d'anar a resoldre lluny. Fora de la vista dels nostres. Aniria a veure el tio de Figueres, el Manelic de Figueres, que li havia parlat d'un camió, un avia de tercera o quarta mà, amb caixa gran, espaiosa, amb terra de fusta, baranes d'acer, alces de ferro, vela gruixuda de lona verda, que podia aixoplugar com qui diu una família, uns mobles. Pel bon temps, esclar. L'hivern ja era una altra cosa, però ara, ara pertot arreu se sentia

la primavera, ara no s'havia de patir. Dos pardals: pam! Endavant, sempre endavant, això fa un manouche. I com més lluny, millor. La ruta llarga, doncs. És la roda i és la nana. Però això no se li podia dir a la Celos. A la Celos la va petonejar des de la piga del coll fins al melic, la va arrossegar cap a l'habitació, la va anar despullant i va alliberar del tot aquelles anques.

Quan van haver acabat, la dona ja empaquetava mentalment. Però, i la canalla? I l'Alain? L'Alain, el bru del Jura, un gos. Feia dos anys que s'havia presentat davant la porta, capcot, gaspat, bavallut, i mai més els havia deixat de petja. Un gos, doncs. I qui més?

—Ai, Celos, la meva germana... ja ho saps, la Tati també té ganes de venir i jo n'estic encantat. Per què fas aquesta cara?

—Té ganes de venir, ja ho sé. És pas ella, és el seu estar callada, que de vegades em fa venir mal de panxa, se'm posa com un tap aquí dalt.

—Però també és alegre, la Tati... quan vol.

—Ai, alegre, sí. També sembla que amagui alguna cosa lletja. Dins seu. Sats?

—Això, tothom.

La de Nimes ho era tot pel seu home. Massa lligats, pensava la Celos, massa ben avinguts. Ai el cony de callar conjunt entre germans! Però ella li havia de seguir la veta, al seu home, especialment si havia abusat de la beguda, que era sovint. Era una rècula, un malbeure. Era pastis, pernod, 51. Amb aigua i sense. També vi de garrafa. Etcètera. Etcètera, solia dir ell mateix quan en portava més al cap que als peus. Se li havia de seguir la veta i dir, ja es veu que teniu telepatia, que teniu aquesta mena de coses de germans. Per això la Celos va dir que si venia la Tati de Nimes, millor. Sí, molt millor.

—Deus pas estar irritada, Celos? Ja ho saps. La Tati i jo. Venim encara de la gent viatgera, una raça més autèntica...

—Sí, una altra estirp. Sou d'una altra banda. Nosaltres, ja m'ho has dit cent cops, la canalla i jo i els veïns, som de la Barriada; tu i la Tati, en canvi no i, esclar, anem pas compassats. Fa cents d'anys

que ens vam plantar aquí, que els nostres es van plantar aquí. I ara, mira. Doncs plantats aquí, sota aquest sol de justícia, que quan pica pica fort. Les dones, amb les espatlles i els braços gruixuts que ens ha donat Déu, surten que dius tornaran a entrar de seguida i encara trauran el cap per la finestra, d'uns baixos. Sortim, amb els davantals i la cadira plegable. L'una es venta, l'altra es pentina, l'altra es pinta les ungles dels peus, escarxofada... Una altra estirp que es passeja per aquests barris escrostonats.

—Em fas bullir la sang, Celos. La sang manouche pot pas aguantar i, ja ho saps, pot pas resistir la sentor de la primavera sense que hi hagi moviment. Dues setmanes. El cucut, per dir un símbol, va cantar fa dues setmanes; el vaig sentir. Ara calla, Celos, calla. Aquest viatge ens canviarà les vides, ja ho veuràs.

I es va tocar les patilles. I la va tornar a arrambar a la calaixera i li va ficar el nas entre les metes. Ella reia i plorava per no plorar del tot. És fàcil imaginar que va anar així. De cop es va sentir, es devia sentir, el grinyol de les frontisses de la porta de fora o unes veus alegres. Arribava la canalla. Ell se la va posar dins els calçotets i es va apujar els pantalons, la Celos es va embolicar amb aquell mocador generós que li feia de faldilla. Va collir el raspall i va tornar al principi: es pentinava.

—Què passa en aquesta casa?

—Passa que el teu pare s'aguanta pas, sats?, que la primavera, que el cucut... diu que és un símbol... un símbol de què?

L'Ivan tornava d'escola. Feia veure que tornava d'escola, perquè, com gairebé cada dia, aquell dissabte lectiu també s'havia desviat del camí per anar amb un altre peça, el Ricky, a matar ànecs a cops de pedra al canal. Després el Ricky agafava els ànecs estabornits i se'ls enduia a casa. La seva mare, la Rosalindeta, els degollava amb tota parsimònia, els plomava i els posava al congelador (un congelador gegant que conservava del temps que havia tingut una parada de gelats en una de les cantonades més mogudes de la plaça). L'Ivan no en va voler mai cap, dels ànecs, li feien fàstic sempre en aquella aigua plena de plasticots i burilles i verdet, però matar-los a cop de roc i anar afinant la punteria, això li agradava molt més que no pas les redaccions i les fórmules de matemàtiques. I molt més útil li havia de ser a la vida això de la bona punteria, va arribar a dir algú, com si hagués albirat un pim pam pum futur. Anava cap als tretze anys amb totes les penes i avorriments de l'edat i quan li van dir de marxar lluny va saltar de content, però uns minuts després ja se'n penedia.

—Cal que vingui? És obligatori?

—Ahà.

— I l'escola?

—Ets acollonant, fill, ara et preocupa l'escola?

Des de quan? L'any que ve ja en tornarem a parlar de si hi vas o hi vas pas. Ara som al bon temps i això és una roda, fill, la maleïda roda...

La ruta, diuen, no tenia tant a veure amb la crida anual de la sang manouche com amb allò de la Mariüla, amb aquell, «pare, t'he de dir una cosa que sé que em mataràs». La Celos no estava al cas de res. La Celos vivia en una parra d'un altre món, vivia preocupada per desfer-se els nusos dels cabells, per comprar coses tristes i bibelots. Tota ella era un greix a punt de ser un excés, tot li ballava. Era feliç dins una tristesa, que és la tristesa de tots els de la Barriada, d'un poble sencer. La Mariüla, la nineta dels ulls del Ramonet, li havia dit, d'amagat de la seva mare, que sé que em mataràs. Aquestes coses, a la Barriada, sempre havien sigut de bastant mal arranjar, però es buscava i s'acabava trobant una solució. Ara, però, els temps eren diferents. La seva nena no volia solucions de les d'abans, coses de gitanos. La nena primer havia plorat i havia dit que tiraria endavant com fos. Sempre s'havia sabut a la Barriada que era del caràcter de la banda d'ell. D'una altra estirp. Eren de sang encara per domes-

ticar. Salvatjots. Molt feta a la seva, la Mariüla, i el seu pare sempre li deia que s'assemblava a la tia de Nimes, que era una poltra sense brida, autònoma. I això a la Barriada no podia ser. A la Barriada les dones sortien a la porta amb la cadira i o bé cuinaven a la barbacoa a peu mateix de carrer o bé es feien les ungles dels peus. Però la Mariüla sempre havia sigut rebel i havia dut els pantalons ella, pantalons pantalons. Se sap que havia tingut dos o tres noviets mig oficials, de la Barriada, de més enllà, de fora ciutat, d'altres països, continents. Però se sabia. No donava explicacions i si la veien dos cops amb el mateix deien que la cosa era mig oficial. Anava i venia sola, no com les altres, que sempre sortien agafades de bracet, si havien d'anar més enllà dels límits del seu món. Ella res, ella entrava i sortia, desimbolta, una mica creguda, tova per segons què. De vespres la descarregava un cotxe tunejat a la cantonada del carreró, o una moto grossa, i una persiana s'apujava. Però tothom veia que no, que temes de drogues no podia ser perquè la Mariüla era de bon cor, perquè la Mariüla ajudava els vells més atrotinats, perquè la Mariüla, perquè la Mariüla. Com que tenia els ulls bonics! Era un braç a disposició. Molt bona nena. Però la sang, de salvatjota; una poltra. El Ramonet n'estava orgullós, però només per dins, de la seva nena lliure. Els primers dies que ella li havia anat a suplicar, pare, sé que em mataràs, ell havia begut una mica

més del que solia, el Ram. Per la nena que s'ha fet gran, per l'honor, pel record dels pares, pobrissons. De cap manera la Mariüla aniria a viure lluny de la seva falda. La parada rai! Però la nena que jo la pugui veure entrar i sortir. Per això va pensar en el viatge com a solució. Igualment sempre pensava en el viatge. No per fugir, sinó per anar més enllà, per la roda.

Al principi, doncs, la Mariüla el volia tenir però no el volia tenir. Després, el seu pare la va convèncer, o es va creure que la convencia, perquè fes «tirar avall la nosa». La Mariüla va trobar que era «horrible» la manera que tenia el seu pare per dir-ho. Va plorar, d'una pena que se li arrelava. Va donar-hi unes quantes voltes i al final es va avenir a aquell tirar avall tan trist, però de seguida va tornar a dubtar, ai, no, no deixaria que la toqués cap dona. Perquè el Ramonet sabia d'una dona. A Saragossa. La ruta llarga duia fins a una dona a qui deien Mara, que es dedicava a netejar a base de medicaments. I si no, sempre hi havia les mans. Clar, això darrer no ho havia de saber la Mariüla. La Celos i l'Ivan tampoc havien de saber re. Aquesta Mara, li havia dit un ocellet, la Mara t'ho apedaça en una aclucada d'ulls, però has d'anar a Saragossa, a la terrible Saragossa, calenta a l'estiu, ventosa, que deixa passar les coses dolentes, com un riu, com el

riu que la travessa, tot avall, aquesta ciutat de cels morats.

—Què hi trobarem a Saragossa?

—Doncs cúpules, unes torres altes i un riu molt senyor...

Acabava d'arribar la Mariüla, amb les sabates platejades de ballarina, les malles blanques, la camisa de flors, una mica baldera, desbotonada. Era una bellesa que arrelava cap a dins. Ulls ametllats i bells, llavis molsuts, cabellera lluent, barbeta marcant el camí. Una rajput. Sang gitana. I la sang se li havia esverat amb les notícies...

—Papa, quan marxem, doncs?

—Aviat. I tu, Ivan, sents res, notes res a la sang?

—Jo, papa, *putain*, jo et seguiria si fos pas que tinc moltes distraccions, feinetes, comprens? Vin-dria, però. És un pal. Ens hauríem d'emportar l'Alain amb nosaltres i veig que no. Si ve l'Alain, encara, aix...

—El podem pas deixar aquí abandonat, l'Alain. Demà vaig a veure el tio de Figueres, que té un camionet de segona o tercera mà. Hi posarem matalassos i ens endurem cuina, barbacoa, taula i cadi-res....

—I el televisor, pare? Devedés i tot això en podrem mirar? Pensa que dins un camionet tot el dia..., comprens?

—Si tinguéssim un generador...

—Esclar, un generador; n'haurem de buscar un, pare, on sigui. N'haurem de buscar un de la manera que sigui. Qui busca bé, sempre, sempre, acaba trobant allò que necessita. Contactes, comprens? Treballar fi. Un generador. Això està fet, pare.